

BEZPIECZEŃSTWO RUCHU DROGOWEGO W ŚWIELE WYBRANYCH AKTÓW PRAWNYCH

W artykule omówiono aspekty bezpieczeństwa ruchu drogowego w świetle wybranych aktów prawnych i dokumentów. Wyróżniono m.in. ustawę Prawo o ruchu drogowym, Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP. Opisano również kwestie dotyczące bezpieczeństwa w komunikacji znajdujące się w przepisach Kodeksu Karnego oraz Kodeksu Wykroczeń. Celem było pokazanie tego jak w świetle aktów prawnych wygląda zapewnianie bezpieczeństwa ruchu drogowego. Tworzenie takich dokumentów ma na celu zwiększanie poczucia bezpieczeństwa na drogach, penalizowanie oraz prewencję przed popełnianiem różnego rodzaju czynów zakłócających to bezpieczeństwo, a także określanie działań na przyszłość dla różnego rodzaju organów władzy i służb mających na celu poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego.

WPROWADZENIE

W ostatnich czasach nastąpił duży rozwój motoryzacji. Proces ten ujawnił się także w Polsce. Wciąż rośnie liczba pojazdów zarejestrowanych w Polsce. Zgodnie ze statystykami GUS na koniec roku 2013 odnotowano 25 683 575 pojazdów samochodowych i ciągników zarejestrowanych w centralnej ewidencji pojazdów prowadzonej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.[1] Z rozwoju komunikacji i transportu wynika wiele korzyści, przede wszystkim ułatwienie życia ludzi, poprzez możliwość szybkiego przemieszczania się. Wiąże się z tym jednak także ujemne aspekty, w szczególności ofiary i szkody materialne związane z szeroko pojętymi wypadkami czy zdarzeniami drogowymi. Aby zapobiegać czynom prowadzącym do takich efektów tworzy się różnego rodzaju akty prawne i strategie działań, zarówno zakładające ogólną działalność organów państwa oraz służb mundurowych na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, jak również penalizujące poszczególne czyny zakłócające to bezpieczeństwo.

1. BEZPIECZEŃSTWO RUCHU DROGOWEGO

Termin bezpieczeństwo ruchu drogowego obejmuje głównie tematykę zapewniania bezpieczeństwa uczestnikom ruchu drogowego (w tym także pieszym) głównie na drogach, w strefach zamieszkania i strefach ruchu. Nie ma jednak żadnej formalnej definicji tego pojęcia, żaden akt prawny nie zawiera definicji legalnej. Bezpieczeństwo ruchu drogowego można jednak określać poprzez różne rodzaje zagrożeń i problemów dla bezpieczeństwa. Obecnie realizowany Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013-2020 wskazuje na najważniejsze z problemów, m.in.: ochrona pieszych uczestników ruchu drogowego, kształtowanie jazdy z bezpieczną prędkością, dostosowanie infrastruktury drogowej do podstawowych standardów bezpieczeństwa ruchu drogowego, rozwój systemu ratownictwa na drogach.[2] Propaguje również działania mające na celu zmniejszanie ofiar wypadków i zdarzeń drogowych.

Mimo braku definicji legalnej, tematykę bezpieczeństwa ruchu drogowego odnaleźć można w wielu dokumentach i aktach prawnych. Jednym z najważniejszych jest ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. prawo o ruchu drogowym.[3] W ustawie tej uregulowano

ogólne zasady ruchu drogowego, zarówno pojazdów jak i pieszych, m.in. zasady wykonywania konkretnych manewrów na drogach, czy dopuszczalne prędkości. Zawiera także przepisy porządkowe mające na celu zapewnienie porządku i bezpieczeństwa na drogach. Oprócz tego opisano w niej warunki techniczne i wymagania dla pojazdów oraz aspekty dotyczące centralnej ewidencji pojazdów. Wyróżniono zadania wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego. Uregulowano również zagadnienia dotyczące kontroli ruchu drogowego, w tym m.in. uprawnienia policjantów. Wszystkie te przepisy mają na celu właśnie zapewnianie bezpieczeństwa ruchu drogowego. Do najważniejszych reguł zawartych w ustawie zalicza się zasadę zachowania ostrożności i szczególnej ostrożności oraz zasadę zaufania.[4, s.335]

Bezpieczeństwo ruchu drogowego można określać jak już zostało wskazane za pomocą skutków zdarzeń je zakłócających. Najczęściej podaje się wypadki drogowe, wraz z liczbą osób która poniosła śmierć lub została ranna wskutek zdarzenia oraz kolizje. Zgodnie ze statystykami Komendy Głównej Policji [5] w 2014 roku miało miejsce 34970 wypadków drogowych, czyli o 2,5 % mniej niż w roku poprzednim. Na skutek tych zdarzeń śmierć ponieśli w 2014 roku 3202 osoby (o 155 osób mniej niż w 2013 roku) oraz 42545 osób zostało rannych (o 1514 osób mniej niż w 2013 roku). Natomiast co do kolizji drogowych ich liczba zmniejszyła się o 7915 i wyniosła w 2014 roku 348028. Mimo, iż zauważyć można spadek ilości tych zdarzeń oraz osób pokrzywdzonych, to jednak wciąż są to bardzo duże liczby.

2. ASPEKTY BEZPIECZEŃSTWA RUCHU DROGOWEGO W STRATEGII BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO RP Z 2014 ROKU BEZPIECZEŃSTWO RUCHU DROGOWEGO

Aspekty bezpieczeństwa ruchu drogowego odnaleźć można w jednym z najważniejszych dokumentów strategicznych jakim jest Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 roku. Pojęcie strategii związane jest z systemem bezpieczeństwa narodowego pojmowanego jako zbiór elementów organizacyjnych, ukierunkowanych na ochronę bytu i rozwoju międzynarodowego oraz przeciwdziałanie zagrożeniom godzącym w cele, wartości i interesy narodowe. [6, s.15-16] Strategia więc jest dokumentem, który uwzględnia możliwe reakcje państwa jako całości oraz poszczególnych jego

sektorów na konkretne zagrożenia, czyli jest planem działania. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP jest aktem o umocowaniu ustawowym, przy czym delegacja do jej opracowania znajduje się w ustawie z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia zawiera kompleksowe ujęcie bezpieczeństwa, opisując różne jego rodzaje: bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne, militarne i pozamilitarne.

W Strategii wskazano główne elementy oraz działania, jakie należy podejmować w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego. W części dotyczącej środowiska bezpieczeństwa Polski aspekty związane z bezpieczeństwem w komunikacji opisano jako element bezpieczeństwa powszechnego i porządku publicznego. Zadaniem bezpieczeństwa w sektorze komunikacji i transportu jest zapewnienie głównie nowoczesnych sieci drogowych. Strategia określa więc jako jedno z wyzwań dla bezpieczeństwa systematyczną poprawę infrastruktury transportowej.[7] Oprócz tego katastrofy i wypadki komunikacyjne wyróżniono spośród głównych zagrożeń w części dotyczącej zadań Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz Państwowej Straży Pożarnej. Z kolei samą poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym wymieniono przy opisie najważniejszych do zrealizowania działań na rzecz bezpieczeństwa przez służby porządku publicznego. Aspekty bezpieczeństwa ruchu drogowego ujęto więc w kilku miejscach w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, co świadczy o ważności tego aspektu dla ogólnego bezpieczeństwa państwa.

3. BEZPIECZEŃSTWO W KOMUNIKACJI W ŚWIELE KODEKSU KARNEGO Z 1997 ROKU

Najważniejsza ustawa karna w Polsce, jaką jest Kodeks Karny z 1997 roku, zawiera część odnoszącą się do bezpieczeństwa na drodze. Jest to rozdział XXI normujący przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Ustawodawca penalizuje takie czyny jak: katastrofa w komunikacji, spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa katastrofy, przygotowanie do spowodowania katastrofy, spowodowanie wypadku w komunikacji, prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, dopuszczenie do ruchu niebezpiecznego pojazdu.[8]

Należy zauważyć, że wspólnym przedmiotem ochrony dla przepisów tego rozdziału jest bezpieczeństwo w komunikacji. Ścisłej określa się je jako bezpieczeństwo w ruchu lądowym, wodnym i powietrznym [9, s.333], jednak na potrzeby niniejszego artykułu opisano przepisy tylko w kontekście bezpieczeństwa na drogach. Należy więc zdefiniować pojęcie przestępstwa drogowego. Zgodnie z wytycznymi Sądu Najwyższego jest to naruszenie zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym, przy czym wymienia się kilka skutków takiego zachowania: spowodowanie katastrofy w ruchu lądowym lub bezpośredniego niebezpieczeństwa katastrofy, bądź śmierć, uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia lub uszkodzenie mienia innej osoby.[10, s.428] Bezpieczeństwo w komunikacji zalicza się do szeroko pojętego bezpieczeństwa powszechnego. Powodem jest to, że czyny te wywołują stan zagrożenia powstającego podczas komunikacji dla życia, zdrowia, mienia.[11, s.335]

Najczęściej popełniane przestępstwa zakłócające bezpieczeń-

stwo ruchu drogowego to czyny z art. 173, 174, 177 i 178a Kodeksu Karnego, natomiast ich dokładną ilość na przestrzeni ostatnich lat przedstawiono w poniższej tabeli (Tab. 1).

W artykule 173 Kodeksu Karnego opisano znamiona przestępstwa spowodowania katastrofy komunikacyjnej. Należy ją definiować jako wydarzenie zakłócające ruch pojazdów w sposób nagły i groźny, którego skutki obejmują większą liczbę ludzi lub mienie w znacznych rozmiarach.[11, s.338] Ustawodawca wyróżnił dwa typy podstawowe czynu, tzn. umyślne oraz nieumyślne spowodowanie katastrofy, przy czym można je popełnić zarówno przez działanie jak i zaniechanie.[13, s.995] Jest to przestępstwo powszechne, więc podmiotem może być każdy. Czyn ten kwalifikuje się jako przestępstwo materialne, gdyż skutkiem bliższym są obrażenia ciała osób lub znaczna szkoda w mieniu, natomiast skutkiem dalszym - zagrożenia dla życia, zdrowia wielu osób lub mienia w znacznych rozmiarach.[13, s.997] Ścisłe związany z tym artykułem jest przepis z art.174 KK, opisujący spowodowanie niebezpieczeństwa katastrofy. Główna różnica polega na tym, iż do zakwalifikowania czynu do tej kategorii wystarczy samo spowodowanie niebezpieczeństwa.

Kolejny ważny przepis, dotyczący bezpieczeństwa na drogach to art. 177 KK, regulujący wypadek drogowy. Czynność sprawcza to spowodowanie wypadku. Podstawowym znamieniem jest naruszenie zasad bezpieczeństwa ruchu.[14, s.466-467] Dlatego też, podmiotem mogą być uczestnicy ruchu, gdyż tylko takie osoby te zasady obowiązują. Jest to przestępstwo nieumyślne, niezależnie od winy z jaką naruszono zasady bezpieczeństwa.[4, s.336] Natomiast skutkowy charakter przestępstwa przejawia się w postaci uszczerbku na zdrowiu lub śmierci człowieka.[15, s.910]

Ustawodawca przewiduje zaostrzoną odpowiedzialność dla kilku przestępstw (m.in.173,174,177 KK), w przypadku gdy sprawca znajdował się w stanie nietrzeźwości.[16] W słowniczku ustawowym można odnaleźć definicję, która określa, że stan nietrzeźwości zachodzi gdy zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5 promila lub zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0,25 mg albo prowadzi do stężenia przekraczającego podane wartości.[8] Również samo prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości jest karalne, co uregulowano w art.178a. Jak wynika z tabeli powyżej jest to najczęściej popełniane przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji.

4. BEZPIECZEŃSTWO I PORZĄDEK W KOMUNIKACJI W ŚWIELE KODEKSU WYKROCZEŃ Z 1971 ROKU

Czyny o mniejszej wadze niż te zamieszczone w Kodeksie Karnym, związane z naruszeniem norm o charakterze porządkowym reguluje kolejny akt prawny, jakim jest Kodeks Wykroczeń z 1971 roku. Rozdział XI Kodeksu zatytułowano „Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji”. Przepisy te głównie dotyczą bezpieczeństwa i porządku w ruchu na drogach publicznych, niepublicznych, czy w strefach zamieszkania. Ustawodawca penalizuje między innymi takie czyny jak: naruszenie obowiązków oznaczania przeszkód w ruchu drogowym, naruszenie obowiązków związanych ze znakami drogowymi, znakowanie dróg wewnętrznych, spowodowanie niebezpieczeństwa w ruchu drogo-

Tab. 1. Najczęściej popełniane przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji w latach 2006-2014
Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/bezpieczenstwo-w-komun>

Rodzaj przestępstwa	2014	2012	2010	2008	2006
spowodowanie katastrofy art.173	58	81	57	61	55
spowodowanie niebezpieczeństwa katastrofy art.174	191	148	158	248	566
wypadek komunikacyjny art.177	12490	13549	13954	17427	16031
prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości art.178a	74438	141951	142202	150146	181046

wym, prowadzenie pojazdu po spożyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, naruszenie obowiązku oświetlenia pojazdu, tamowanie i utrudnianie ruchu, zanieczyszczanie drogi, naruszenie zasad ruchu drogowego, naruszenie ograniczenia prędkości, zaniechanie udzielenia pomocy ofierze wypadku, prowadzenie pojazdu bez uprawnień lub bez dokumentów, naruszenie wymagań technicznych, brak należytej ostrożności, naruszenie ochrony drogi publicznej, uszkodzenie pasa drogowego, naruszenie obowiązków oczyszczania drogi.[17]

Należy podkreślić, że wykroczenie definiowane jest jako czyn człowieka zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, bezprawny, zawiniony oraz społecznie szkodliwy.[18] Wykroczenia drogowe są w ostatnich czasach jednymi z najczęściej popełnianych przez sprawców wykroczeń w Polsce. Samych kolizji jest miesięcznie prawie 30 tysięcy, przykładowo z danych na styczeń 2016 wynika, że w tym miesiącu w Polsce miało miejsce 28591 kolizji.[19] Oprócz tego w trybie mandatowym za wykroczenia drogowe odpowiada rocznie kilka milionów osób.[20]

Generalnie prawo wykroczeń związane jest w znacznym stopniu z prewencją, ponieważ w dużej mierze pełni funkcję ochrony przed czynami sprowadzającymi zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym i na drogach oraz czynami związanymi z naruszeniem przepisów o utrzymaniu porządku w ruchu.[21] Należy zauważyć, że głównym przedmiotem ochrony przepisów zawartych w tym rozdziale Kodeksy Wykroczeń jest bezpieczeństwo życia lub zdrowia oraz mienia, związane jednak podobnie jak w Kodeksie Karnym z bezpieczeństwem w komunikacji.

5. PROGRAM BEZPIECZEŃSTWA RUCHU DROGOWEGO

Ważnym dokumentem zakładającym działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego jest Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013-2020, przyjęty przez Krajową Radę Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego w dniu 20.06.2013 r. uchwałą nr 5/2013. Podstawy prawnej tego dokumentu należy szukać w opisanej wcześniej ustawie prawo o ruchu drogowym. Zgodnie z art. 140c ustawy opracowywanie programów poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego w oparciu o propozycje przedstawiane przez właściwych ministrów i ocena ich realizacji należy do zadań KRBRD. W programie tym przeanalizowano aktualną diagnozę stanu bezpieczeństwa ruchu drogowego w Polsce oraz jego uwarunkowania krajowe i międzynarodowe. Zdefiniowano także cele programu oraz wskazano na najważniejsze konkretne zadania na rzecz poprawy bezpieczeństwa w czterech wyróżnionych sektorach: bezpieczny człowiek, bezpieczne drogi, bezpieczna prędkość oraz bezpieczny pojazd. Tego rodzaju dokument można również traktować jako swego rodzaju sektorową strategię wyznaczającą działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa.

PODSUMOWANIE

Aspekty bezpieczeństwa ruchu drogowego w świetle aktów prawnych opisywane są bardzo szeroko. Występują akty regulujące ogólne zasady, takie jak ustawa Prawo o ruchu drogowym. Przepisy Kodeksu Karnego i Wykroczeń zostały dostosowane do regulacji zawartych w tej ustawie. Oba Kodeksy normują czyny zakłócające bezpieczeństwo w komunikacji. Stanowią także naturalną prewencję poprzez zastosowanie odpowiedniego wymiaru kar w konkretnych przepisach. Istnieją również takie dokumenty jak Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, w której wskazano kilka razy na problem bezpieczeństwa ruchu drogowego, jego zagrożenia oraz propozycje

działań mających na celu jego poprawę. Za pomocą wskazanych aktów, jak i wielu innych obejmujących tematykę bezpieczeństwa w komunikacji ustawodawca stara się wpływać na poziom bezpieczeństwa, przede wszystkim dążąc do zmniejszania liczby wypadków drogowych i zdarzeń, których konsekwencją są ofiary śmiertelne i ranni, zarówno poprzez prewencję, jak i poprzez planowanie a później podejmowanie odpowiednich działań, np. polepszanie infrastruktury drogowej.

BIBLIOGRAFIA

1. Główny Urząd Statystyczny, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/transport-i-lacznosc/transport/transport-wyniki-dzialalnosci-w-2013-r-notatka-informacyjna,13,1.html> [dostęp: 20.02.2016r.].
2. Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013-2020, Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, Warszawa 2013.
3. Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. prawo o ruchu drogowym, Dz.U. 1997 nr 98 poz. 602.
4. Dukiet – Nagórska T, Prawo karne, część ogólna, szczególna, wojskowa, Warszawa 2014.
5. Wypadki drogowe w Polsce w 2014 roku, Komenda Główna Policji, Biuro Prewencji i Ruchu Drogowego, Warszawa 2015.
6. Kitler W., Organizacja bezpieczeństwa narodowego RP- zasadnicze wnioski z diagnozy obecnego stanu rzeczy, (w:) W. Kitler, K. Drabik, I. Szostek, (red.): System bezpieczeństwa narodowego RP- wybrane problemy, Warszawa 2014.
7. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 roku.
8. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553.
9. Razowski T., w: Giezek J. (red.), Kodeks Karny, część szczególna, komentarz, Warszawa 2014.
10. Budyn- Kulik M, w: Mozgawa M. (red.), Kodeks karny, komentarz, Warszawa 2014, za: Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1975, V KZP 2/74, OSNKW 1975, nr.3-4, poz.33.
11. Grześkowiak A., Wiak K., (red.), Prawo karne, Warszawa 2015.
12. Komenda Główna Policji, <http://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/bezpieczenstwo-w-komun> [dostęp:20.02.2016r.].
13. Stefański R.A (red.), Kodeks karny, Komentarz, Warszawa 2015.
14. Marek A., Prawo karne, Warszawa 2011.
15. Hałas R. G. , w: Grześkowiak A., Wiak K. (red.), Kodeks karny, Komentarz, Warszawa 2015.
16. Bojarski M. (red.), Prawo karne materialne, część ogólna i szczególna, Warszawa 2015.
17. Ustawa Kodeks Wykroczeń, Dz.U. 1971 nr 12 poz. 114.
18. Sitarz O., Materialne prawo wykroczeń, część ogólna, Warszawa 2015.
19. Komenda Główna Policji, <http://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/100256,Bezpieczenstwo-w-ruchu-drogowym-w-ujeci-miesiecznym.html>, [dostęp, 20.02.2016r.]
20. Bojarski M., Radecki W., Kodeks wykroczeń. Komentarz, Warszawa 2013.
21. Marek A., Prawo wykroczeń (materialne i procesowe), Warszawa 2012.

The aspects of Road Safety in context of acts and legal documents

In the article author describes aspects of Road Safety according to some acts and legal documents. The author

points to eg. Law on Road Traffic, National Security Strategy of the Republic of Poland. The article also describes the aspects of security communications contained in regulations of the Criminal Code and the Code of Offences. Main point is to show how the road safety reflects in the light of legislations. Creating these kind of documents can increase the feeling of safety on the roads, have an impact on penalizing and prevention against committing various criminal, which interference safety, and have an influence on identify future actions for different authorities and uniformed services aimed at improving road safety.

Autorzy:

lic. **Joanna Ryba** - obecnie studentka IV roku Prawa oraz I roku studiów drugiego stopnia Bezpieczeństwa wewnętrznego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

mgr inż. **Michał Ogrodniczak** – ukończył studia na Wydziale Geodezji i Gospodarki Przestrzennej z tytułem zawodowym inżyniera z kierunku Gospodarka Przestrzenna oraz magistra inżyniera z kierunku Geodezji i Kartografii. Obecnie student I roku studiów doktoranckich na Wydziale Geodezji, Inżynierii Przestrzennej i Budownictwa Uniwersytetu Warmińsko - Mazurskiego w Olsztynie.